

Zdrowie i wychowanie a jakość życia

Perspektywy i humanistyczne
orientacje poznawcze

NR 2622

40 LAT
UNIWERSYTETU
ŚLĄSKIEGO

Ewa Syrek

Zdrowie i wychowanie a jakość życia

Perspektywy i humanistyczne
orientacje poznawcze

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2008

Redaktor serii: Pedagogika
Adam Stankowski

Recenzenci
Tadeusz Frąckowiak
Marian Śnieżyński

Publikacja dostępna także w wersji internetowej:

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział I	
Pedagogika zdrowia. Obszary zainteresowań badawczych	15
Rozdział II	
Środowisko, kultura i zdrowie. Modele polityki i stanowiska w kwestii promocji zdrowia	35
Rozdział III	
Zdrowie i start w życie a ryzyko egzystencjalne	69
Rozdział IV	
Rodzinny kontekst deprivacji potrzeb, zagrożeń rozwojowych i zdro- wia	93
Rozdział V	
Jakość życia rodziny a sytuacja socjalizacyjna dziecka chorego	131
Rozdział VI	
Promocja zdrowego stylu życia rodzinnego — pedagogiczny aspekt za- gadnienia	167
Zakończenie	191
Bibliografia	195
Indeks osobowy	219
Summary	225
Zusammenfassung	226

Wstęp

Od zarania dziejów ludzka solidarność społeczna związana była z walką przeciwko śmierci i skierowana przeciw czynnikom zbliżającym człowieka do śmierci, a więc chorobie, niedostatkowi, zniszczeniu¹. Zainteresowanie problematyką zdrowia w filozofii i naukach o wychowaniu ma swą wielowiekową tradycję. Co prawda, obszar tych zainteresowań i optyka widzenia problemów zmieniły się w dziejach przeobrażeń społecznych i rozwoju poszczególnych dyscyplin naukowych, ale sporo z nich pozostało nadal aktualnych. Wielu starożytnych filozofów, między innymi Platon i Arystoteles, zajmowało się zagadnieniami zdrowia także w kontekście założenia rodziny i posiadania zdrowego potomstwa. Oba filozofów uważało, że wychowanie zdrowych obywateli jest sprawą wagi państwowej i powinno być uregulowane prawnie. Platon podkreślał, że obywatele państwa stanowią rodzaj „kapitału” społecznego, który jest naturalnym zasobem państwa, dlatego uważał, że egzystencję obywateli należy podporządkować polityce zdrowotnej państwa². Pouczająca lektura Gustawa Dolińskiego pt. *Jak u nas chowano dzieci?* (1899)³ przekonuje, że zagadnienia zdrowia w dziejach nie były obojętne lekarzom, filozofom, pisarzom, nauczycielom, władcom oraz wszystkim tym, którzy interesowali się sprawami wychowania młodego pokolenia w danej epoce historycznej dla społecznego pożytku.

Podmiotem moich zainteresowań, oprócz innych wątków prezentowanych w niniejszym opracowaniu, jest dziecko w rodzinie. Współcześnie podkreśla

---

¹ F. Znaniecki: *Socjologia wychowania*. T. 1–2. Warszawa 2001, s. 370.

² T. Sahaj: *Jak założyć rodzinę i mieć zdrowe dzieci? Recepty życiowe Platona i Arystotelesa*. „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 2003, nr 66 (2), s. 151–158.

³ G. Doliński: *Jak u nas chowano dzieci? Zarys dziejów pedagogiki polskiej*. Warszawa 1899.

się „iż nigdy jeszcze nie wiadomo o dziecku tak wiele i tak różnych rzeczy jak w naszych czasach. Ale też żadna epoka nie wiedziała mniej o tym, czym jest dziecko, niż współczesna”⁴. Początki naukowej refleksji nad dzieciństwem odnotowujemy w połowie XIX wieku, a zawdzięczamy to psychologii rozwojowej. Przedstawiciele nauk społecznych dzieciństwo określili jako kategorię społeczno-kulturową będącą obrazem dziecięcej kreacji. Węższe rozumienie dzieciństwa odnosi się do indywidualnego dziecięcego świata doświadczeń, znaczeń, wartości i przeżyć związanych z rodziną, grupami i ze zjawiskami społecznymi. Szersze rozumienie dzieciństwa wiąże się z historyczno-społeczno-kulturową kategorią opisującą sytuację i położenie społeczne dzieci jako grupy społecznej. Współczesne dzieciństwo nabiera innego kształtu ze względu na dokonujące się zmiany i wynikające z gwałtownych przemian cywilizacyjnych zagrożenia, którymi dotkniętych jest wiele rodzin, i to często do tego stopnia, że dziecko staje się ofiarą niezaradności i patologii zachowań rodzicielskich⁵. Dzieciństwo jako kategoria społeczna stało się problemem analiz i zainteresowań badawczych wielu pedagogów oraz przedstawicieli innych nauk społecznych⁶ przede wszystkim dlatego, że jakość dzieciństwa warunkują nie tylko czynniki biologiczne, ale także kulturowe, społeczne, środowiskowe. Jerzy Modrzewski⁷, analizując zagadnienia związane z uczestnictwem społecznym i nabywaniem kompetencji społecznych, zwraca między innymi uwagę, że niedostateczne ujawnianie przez dzieci oczekiwanych społecz-

---

⁴ D. Wałosek: *Dziecko*. W: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. Red. T. Pilch. T. 1. Warszawa 2003, s. 883.

⁵ Zob. B. Smolińska-Theiss: *Dzieciństwo*. W: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku...*, T. 1, s. 868–872.

⁶ Zob. między innymi: J. Modrzewski: *Socjalizacja i uczestnictwo społeczne. Studium socjopedagogiczne*. Poznań 2004; S. Kawula: *Dziecko w rodzinie ryzyka — zagrożenia społeczne*. „Auxilium Sociale — Wsparcie Społeczne” 1997, nr 2; I. Lepalczyk, E. Marynowicz-Hetka: *Instytucjonalna pomoc dziecku i rodzinie. Diagnozy i propozycje*. Wrocław—Łódź 1988; K. Marzec-Holka: *Przemoc seksualna wobec dziecka. Studium pedagogiczno-kryminologiczne*. Bydgoszcz 1999; Eadem: *Dzieciobójstwo*. Bydgoszcz 2004; A. Miller: *Zniewolone dzieciństwo*. Warszawa 1999; B. Smolińska-Theiss: *Dzieciństwo w małym mieście*. Warszawa 1994; Eadem: *Trzy nurty badań nad dzieciństwem*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1995, nr 10; W. Theiss: *Zniewolone dzieciństwo. Socjalizacja w skrajnych warunkach społeczno-politycznych*. Warszawa 1996; J. Gajda: *Dziecko a konflikty małżeńskie*. Warszawa 1986; P. Aries: *Historia dzieciństwa*. Gdańsk 1995; W. Danilewicz, J. Izdebska, B. Krzesińska-Zach: *Pomoc dziecku i rodzinie w środowisku lokalnym*. Białystok 1995; *Dziecko wśród dorosłych*. Red. J. Bińczyccka. Warszawa 1990; *Ciało i zdrowie w społeczeństwie konsumpcji*. Red. Z. Melosik. Toruń—Poznań 1999; *Dzieci ulicy. Profilaktyka. Resocjalizacja*. Red. G. Olszewska-Baka. Białystok 2000; B. Głowacka, L. Pytka: *Być dzieckiem i przetrwać*. Warszawa 2002; R. Grochocińska: *Psychospołeczna sytuacja dzieci w rodzinach rozbitych*. Gdańsk 1990; A. Kwak, A. Mościskier: *Rzeczywistość praw dziecka w rodzinie*. Warszawa 2002; A. Roter: *Proces socjalizacji dzieci w warunkach ubóstwa społecznego*. Katowice 2005; B. Matyja: *Dzieciństwo w kryzysie. Etiologia zjawiska*. Warszawa 2008.

⁷ J. Modrzewski: *Socjalizacja i uczestnictwo społeczne...*, s. 110–111.

nie możliwości ukształtowania kompetencji społecznego uczestnictwa może wynikać z braku odpowiedniego układu społecznej identyfikacji, w którym mogłoby nastąpić ukształtowanie się i realizacja perspektywy życiowej danej kategorii dzieci, także z braku socjalnego i materialnego zabezpieczenia potrzeb egzystencjalnych z powodu nieporadności lub nieodpowiedzialności za nie rodziców bądź opiekunów, z braku odpowiedniej kontroli wychowawczej oraz ujawniania negatywnych i patologicznych zachowań, braku podstawowej rodzinnej socjalizacji dziecięcej. Ponadto upośledzenie, ograniczenie psychiczne i społeczne oraz choroby przewlekłe stanowią dla dzieci barierę blokującą lub hamującą dynamikę ujawniania kompetencji uczestnictwa społecznego w przejściu do kolejnej fazy cyklu życiowego.

Swą uwagę skupiłam zatem na zaniedbywaniu zdrowia dziecka w rodzinie, jest ono bowiem jednym z elementów przemocy wobec dziecka. Zaniedbywanie zdrowia polega, najogólniej mówiąc, na braku zaspokojenia wielu potrzeb dziecka, tych tzw. egzystencjalnych oraz emocjonalnych, a także na zaniechaniu działań rodzicielskich o charakterze opiekuńczo-wychowawczym. Zaniedbywanie zdrowia dziecka w rodzinie stanowi poważną barierę w jego rozwoju. Konsekwencje zaburzenia rozwoju w dzieciństwie mają decydujący wpływ na zdrowie i dalsze życie. Ważne aspekty zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego rozwijają się we wczesnym okresie życia jako efekt okresu prenatalnego, tak więc zależą one od rodziców (wyposażenie genetyczne) i od opieki postnatalnej oraz od jakości środowiska fizycznego i społecznego we wczesnych latach życia⁸. Trudno zatem przecenić znaczenie funkcjonowania rodziny dla optymalnego rozwoju dziecka. Jednak współczesna rzeczywistość społeczna, w której egzystują rodziny, a także patologia życia rodzinnego nie dają dzieciom równych szans w pomnażaniu zdrowia i rozwoju, a podejmowane społeczne i medyczne działania kompensacyjne nie obejmują wszystkich potrzebujących dzieci, w wielu przypadkach okazują się niewystarczające. Ostatnie lata przynoszą coraz większe zainteresowanie jakością życia ludzi, także w warunkach polskich⁹.

Szczególnie ważnym wyznacznikiem jakości życia jest stan zdrowia, toteż swe zainteresowanie skupiam w tej pracy na społecznych wyznacznikach jakości życia dziecka chorego/niepełnosprawnego jako osoby zależnej od rodziców i opiekunów, którzy ponoszą za nie odpowiedzialność prawną i moralną.

W rozdziale I, w sposób bardzo skrótowy, odwołuję się do niektórych osiągnięć związanych z wychowaniem zdrowotnym w Polsce i podejmuję próbę nakreślenia obszarów zainteresowań badawczych współczesnej peda-

---

⁸ *Zdrowie 21. Zdrowie dla wszystkich w XXI wieku*. Tłum. J.B. Karński. Warszawa—Kra-ków 2001.

⁹ Zob. np. *Diagnoza społeczna 2003. Warunki i jakość życia Polaków*. Red. J. Czapicki, T. Panek. Warszawa 2004.

gogiki zdrowia jako subdyscypliny pedagogiki. Mając na uwadze sukcesywny rozwój współczesnych subdyscyplin pedagogiki i zazębianie się pól penetracji poznawczej, swoje wywody traktują raczej jako głos w dyskusji niż formułowanie ostatecznych rozstrzygnięć.

W wielu współczesnych dokumentach Światowej Organizacji Zdrowia podkreśla się nie tylko znaczenie zdrowia dla jakości życia jednostek i grup społecznych, ale także dla pomyślności rozwoju kulturowego, społecznego, ekonomicznego społeczeństw. Florian Znaniecki w swej *Socjologii wychowania*¹⁰ wiele uwagi poświęcił zagadnieniom zdrowia. Zwrócił uwagę na udział osobnika w zachowaniu biologicznego podłoża grupy społecznej, wskazując, że typy fizyczne różnicują się w zależności od funkcji społecznych, do których ciało osobnika ma służyć. Obowiązkiem członka grupy społecznej było wystrzeżenie się śmierci i choroby. W związku z tym autor podkreśla ogromne znaczenie wychowania fizycznego, które powinno ukształtować przyszłego członka grupy na pożądaną *typ higieniczny* (jest on różny na różnych poziomach kultury), zapobiegając rozwojowi ujemnych właściwości zdrowotnych, a rozwijając właściwości dodatnie. Najbardziej rozpowszechnionym celem wychowania fizycznego było urabianie *typów obyczajowo-estetycznych*, ponieważ wiązało się to z powinnością stosowania się do wzorów obyczajowych grupy (ubranie, oznaki zewnętrzne, przyzwyczajenia ruchowe, np. siedzenie, leżenie), a odróżniających je od innych grup. Podział osobników na *typy hedonistyczne* wiąże się z hedonistyczną wartością ciała dla samego podmiotu, a podział na *typy fizyczno-utylitarne* nadaje w wychowaniu pewnym zręcznościom i przyzwyczajeniom szczególne znaczenie typowych właściwości fizycznych, kiedy zaś te zręczności wchodzą w zakres sportu, określa się go mianem *typ sportowy*. Podziału osobników dokonano też ze względu na ich wartość rozrodczą jako *typów geneonomicznych* (aby dzieci osobników danej grupy odpowiadały sprawdzianom doskonałej cielesności). Typy te wyodrębnione zostały z powodu determinacji społecznej, spowodowanej ich rolą genetyczną jako rodziców przyszłego pokolenia; pojawienie się ich, jak podkreśla autor, następuje w późniejszym rozwoju kulturalnym, wymagają bowiem wyższego szczebla refleksji i planowości w relacjach między grupą a członkiem grupy¹¹. Rozwój nauk biologicznych oraz medycyny dostarczył wielu dowodów potwierdzających znaczenie dziedziczności dla zdrowia człowieka, ale osiągnięcia badawcze nauk społecznych wskazują, jak wielką rolę odgrywają czynniki zewnętrzne, które tworzą środowisko życia oraz rozwoju dzieci i młodzieży, i jakie w związku z tym mają dla tego rozwoju znaczenie warunki życia i wychowanie. Zainteresowanie znaczeniem warunków społecznych dla zdrowia znalazło wyraz w pracach medyków i reformatorów

---

¹⁰ Zob. F. Znaniecki: *Socjologia wychowania...*, s. 365–369.

¹¹ Ibidem, s. 393 i nast.

społecznych już w połowie XVIII wieku. W tym kontekście szczególną rolę odegrali: Alexandre F. Fourcault, lekarz i higienista społeczny, podkreślający potrzebę profilaktycznych działań przeciwko chorobom przewlekłym, zwłaszcza gruźlicy, ze szczególnym zwróceniem uwagi na konieczność poprawy warunków higienicznych pracy wszystkich zatrudnionych, a nade wszystko — dzieci pracujących zarobkowo, oraz Johann P. Frank, twórca teorii zdrowia publicznego i medycyny społecznej¹².

Rozdział II niniejszego opracowania poświęcam zagadnieniom definicyjnym zdrowia oraz eksponuję przede wszystkim środowiskowe uwarunkowania zdrowia, podkreślając kwestie nierówności w stanie zdrowia. W gwałtownie bowiem zmieniającej się w ostatnich latach rzeczywistości ekonomicznej, społeczno-kulturowej współczesny człowiek znajduje się często w nowych sytuacjach życiowych, z którymi nie zawsze dobrze sobie radzi. To z kolei odbija się zwykle na zdrowiu dzieci i młodzieży. Wciąż aktualne wydaje się następujące stwierdzenie Floriana Znanieckiego: „[...] punkt ciężkości przenosi się z higieny negatywnej indywidualnej na higienę życia zbiorowego oraz środowiska naturalnego i technicznego. Zamiast tylko ostrzec osobnika przed zektnięciem ze szkodliwymi wpływami otoczenia, staramy się raczej otoczenie to unieszkodliwić, dostosowując je do potrzeb zdrowotnych człowieka”¹³.

Nauki społeczne znacznie poszerzyły spektrum swych zainteresowań badawczych i koncepcyjnych, wychodząc naprzeciw potrzebom poznawania nowych lub zmieniających się obszarów ludzkiej egzystencji, a także konsekwencji licznych zagrożeń zdrowia wynikających ze zmiany społecznej, z postępu cywilizacji i procesów globalizacji. Niektóre problemy i zagrożenia zdrowia dzieci analizuję w rozdziale III.

W polskiej myśli o wychowaniu szczególne miejsce zajmują Helena Radlińska, twórczyni polskiej szkoły pedagogiki społecznej, i Florian Znaniecki, socjolog, twórca pierwszego teoretycznego traktatu o wychowaniu — *Socjologii wychowania*. Helena Radlińska podkreślała, że pedagogika społeczna musi sięgać bezpośrednio do nauk biologicznych i lekarskich; akcentowała również, że w zestawieniu z pedagogiką leczniczą pedagogika społeczna korzysta z „badań nad zahamowaniami i skrzywieniami rozwoju indywidualnego, wprowadza dane o ich społecznych przyczynach, o możliwościach i sposobach zapobiegania im i [ich — E.S.] wyrównywania”¹⁴. Opierając się na wielu badaniach przyczynkowych prowadzonych w naukach społecznych i medycznych, podjęłam w rozdziale IV próbę ukazania problemu zaniedby-

---

¹² B. Tobiasz-Adamczyk: *Nauki medyczne*. W: *Encyklopedia socjologii*. Kom. Red. T. 2. Warszawa 1999, s. 305.

¹³ F. Znaniecki: *Socjologia wychowania...*, s. 383.

¹⁴ H. Radlińska: *Egzamin z pedagogiki społecznej*. W: Eadem: *Pedagogika społeczna*. Wrocław—Kraków 1961, s. 364. Zob. także E. Syrek: *Zdrowie w aspekcie pedagogiki społecznej*. Katowice 2000.

wania zdrowia dzieci w rodzinie w kontekście deprywacji potrzeb i zagrożeń rozwojowych. Inspiracją do posiłkowania się w prowadzonych analizach wybranymi badaniami prowadzonymi w dziedzinie medycyny było twierdzenie Floriana Znanieckiego, „iż badacze społeczni nie wykorzystują w pełni medycyny jako szczególnie ważnego obszaru owocnych studiów”¹⁵.

Przesłanką zainteresowania się problemami i zagrożeniami zdrowia dziecka w rodzinie, jakości jego życia oraz funkcjonowania rodziny z problemem zdrowotnym była nie tylko praktyka życia społecznego w zmieniającej się rzeczywistości społecznej, ale także ogromny dorobek naukowy wielu pokoleń pedagogów, w tym pedagogów społecznych inspirowanych dziełami i pracą naukowo-badawczą takich wybitnych uczonych, jak Helena Radlińska, Florian Znaniecki czy Magdalena Sokołowska, prekursorka socjologii medycyny w Polsce. Zagadnienia, które stanowią przedmiot refleksji naukowej w niniejszej książce, nie są omówione wyczerpująco. Publikacja jest raczej próbą zwrócenia uwagi pedagogów, nauczycieli, wychowawców, pracowników socjalnych na trudne problemy, bariery i zagrożenia zdrowia dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska rodzinnego (rozdział V).

Rozdział VI poświęcam zagadnieniom promocji zdrowia rodzinnego, w jego wybranych aspektach. Promocja zdrowia ma już pewną tradycję i związana jest między innymi z podnoszeniem świadomości zdrowotnej społeczeństwa. W dokumentach Światowej Organizacji Zdrowia, a także *Narodowym Programie Zdrowia na lata 2006—2015 (projekt)*¹⁶ promocję zdrowia definiuje się jako proces umożliwiający ludziom zwiększenie kontroli nad własnym zdrowiem oraz poprawę zdrowia przez podejmowanie wyborów sprzyjających zdrowiu, kształtowaniu potrzeb i kompetencji w rozwiązywaniu problemów zdrowotnych, a także zwiększanie potencjału zdrowia.

Niwelowanie zagrożeń, działania kompensacyjne skierowane na dzieci i środowisko ich życia, w tym rodzinę, stanowią swego rodzaju „inwestycję” o długofalowych efektach. Tak często bowiem proponujemy na przykład różne sposoby udoskonalania procesu dydaktycznego i wychowawczego, zapominając jednak o tym, że podstawą możliwości wielu osiągnięć ucznia na różnych płaszczyznach aktywności jest jego zdrowie. Bywa i tak, że współcześnie, kiedy więcej mówimy o problemach zdrowotnych społeczeństwa, czy też o znaczeniu edukacji zdrowotnej we współczesnym systemie edukacji, mamy wrażenie, że oto zapanował jakiś nowy trend cechujący się akcentowaniem spraw zdrowia w edukacji, ale mimo to można zaryzykować twierdzenie, że jest to raczej obszar przez wiele lat zaniedbywany/marginalizowany w naszej edukacji i badaniach naukowych w obszarze nauk o wycho-

---

¹⁵ Zob. F. Znaniecki: *Nauki o kulturze*. Warszawa 1971, s. 527.

¹⁶ *Narodowy Program Zdrowia na lata 2006—2015 (projekt)*. Ministerstwo Zdrowia. Państwowy Zakład Higieny.

waniu. Pragnę także podkreślić, że analizowane w tej książce wybrane wątki są w znacznym stopniu powiązane z problemami/zadaniami akcentowanymi w dokumencie *Zdrowie 21. Zdrowie dla wszystkich w XXI wieku*. Warto też zauważyć, że w celu 19. tego dokumentu podkreślono ważność prowadzenia badań naukowych i propagowania wiedzy na rzecz zdrowia: „[...] należy dołożyć starań, aby rozwinąć badania umożliwiające przewidywanie przyszłych trendów, potrzeb i wyzwań zdrowotnych, obejmujące nie tylko bezpośrednie wskaźniki zdrowia, lecz także te dotyczące jego uwarunkowań strukturalnych, środowiskowych, społecznych i nawykowych”¹⁷.

Pragnę w tym miejscu zasygnalizować, że od wielu lat moje zainteresowania badawcze są związane ze środowiskowymi uwarunkowaniami zdrowia, zwłaszcza dzieci i młodzieży, oraz ze społeczno-środowiskowymi wyznacznikami jakości życia w chorobie/niepełnosprawności. Niektóre wyniki tych badań, prowadzonych w ramach seminariów magisterskich i seminarium doktorskiego, przytaczam w niniejszej książce. Powinam przeprosić Czytelników za nadużywanie terminu „zdrowie” w całej pracy. Sądzę, że owa *nadinterpretacja* tego głównego pojęcia, obserwowana zresztą nie tylko w socjologii, pedagogice, psychologii, ale również w demografii, epidemiologii, wiąże się prawdopodobnie z konwencją przyjętą w języku potocznym. Terminu tego — powszechnie używanego — używa się w odniesieniu zarówno do samego zjawiska choroby (mówimy wówczas o złym stanie zdrowia, złej kondycji zdrowotnej), jak i faktycznie zdiagnozowanej sytuacji zdrowotnej jednostki (orzeka się wówczas np. o dobrym zdrowiu). Często to, co potocznie określamy jako stan zdrowia, może być stanem choroby. Zatem pod tym pojęciem kryją się dane (wskaźniki) zdrowia wiążące się z wszelkimi odchyleniami od przyjętych norm, natomiast dokonywane pomiary stanowią faktory odstępstw od przyjętych jako standardowe, średnie — biomedycznie dopuszczalne — wartości¹⁸.

Wyrażam nadzieję, że niniejsze opracowanie podejmujące różne wątki związane, jak by to ujęła Helena Radlińska, „ze sprawami zdrowia” będzie stanowiło źródło inspirującej refleksji dla przedstawicieli nauk o wychowaniu i wszystkich tych, którzy działając w służbie człowiekowi, doświadczają w praktyce życia społecznego walki wyrażającej się w działaniach kompensacyjnych ze skutkami zaniedbywania zdrowia, szczególnie w środowisku dzieci i młodzieży.

*
*   *

---

¹⁷ *Zdrowie 21. Zdrowie dla wszystkich w XXI wieku...*, s. 197.

¹⁸ Por. Z. Słowska: *Zdrowie*. W: *Encyklopedia socjologii*. T. 4. Warszawa 2002, s. 354–355.

Pragnę wyrazić słowa wielkiego podziękowania Recenzentom tej książki — Panu Profesorowi Tadeuszowi Frąckowiakowi i Panu Profesorowi Marianowi Śnieżyńskiemu, za sugestie, które przyczyniły się do nadania jej ostatecznego kształtu, oraz za wyrażenie pozytywnych ocen utwierdzających mnie w przekonaniu, że podjęcie zagadnień zdrowia w kontekstach pedagogicznych jest ważne i potrzebne wszystkim tym, którzy z troską humanisty myślą i działają na rzecz dobra dziecka we współczesnej, trudnej rzeczywistości społecznej.

Dziękuję również Pani mgr Magdalenie Kamińskiej za pomoc w technicznym przygotowaniu wydruku komputerowego tej książki.

Słowa podziękowania składam także Pani Redaktor Małgorzacie Pogódek, wicedyrektorowi Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego, za trud pracy redakcyjnej nad niniejszą rozprawą.

Indeks osobowy

- Adamski Franciszek 100, 131, 132, 134, 138, 195
Antonovsky Aaron 39, 40, 195
Anuszkiewicz Justyna 122, 195
Aries Philippe 8, 195
- Bajka Jadwiga 149, 214
Balcerska Anna 122, 204
Balcerzak-Paradowska Bożena 72, 84, 95, 98, 101, 159, 195, 199, 200, 206, 212, 213, 215
Banach Jolanta 104, 133, 195
Bańka Augustyn 43–45, 55, 56, 114, 149, 159, 200, 208, 209
Barański Jarosław 23, 38, 134, 209, 215, 217
Barbaro Bogdan de 121, 137, 178, 195, 198, 202, 206, 216
Barić Leo 65, 195
Barnhill John W. 85, 195
Bartkowiak Zbigniew 38, 106, 195
Bartnicka Dorota 122, 195
Bąchór Wioletta 184, 195
Bąk Elżbieta 117, 196
Bernstein Basil 168, 196
Biała Jolanta 31, 112, 201, 210
Białobrzaska Katarzyna 96, 146, 158, 197, 203, 216
- Biela Adam 123, 202, 208
Bielawska-Batorowicz Eleonora 112
Bielecka Elżbieta 117, 196
Bik Barbara 30, 196
Bińczycka Jadwiga 8, 112, 198, 205, 208
Blumsztajn Anna 84, 196
Błaszczyk Wanda 149, 206
Błęszyńska Krystyna 192, 196
Bobel Bożena 80, 196
Bodalski Jerzy 86, 212
Bodys Aneta 122, 196
Boksański Zbigniew 168, 196
Bomba Jacek 121, 196
Borzucka-Sitkiewicz Katarzyna 29, 196
Bourdeiu Pierre 50, 97
Bożkowa Krystyna 114, 196
Bragiel Józefa 30, 117, 196, 208
Browne Kevin 113, 196
Bryńska Anita 77, 202
Brzeziński Zbigniew Jan 108, 196
Brzyski Piotr 149, 214
Bujnowska Anna 76, 149, 196, 200, 216
Bukowski Jerzy 120, 214
Bulla Bernadetta 117, 196
Bulska Joanna 27, 196
Bursa Janusz 55, 206
- Chałasiński Józef 111, 204

- Chazan Bogdan 182, 197
 Chodkiewicz Jan 159, 197
 Chodkowska Maria 32, 80, 135, 154, 159,
 163, 197
 Chrzęstek Magdalena 145, 197
 Ciczkowski Wiesław 62, 197
 Cielecka-Krusz Joanna 117, 197
 Cieślak Roman 31, 210, 216
 Cisowska Katarzyna 40, 197
 Cockerham William 50
 Cooper Paul 76, 197
 Cylkowska-Nowak Mirosława 171, 197
 Cyrańska Ewa 21
 Czabała J. Czesław 37, 179, 205, 210, 211,
 217
 Czapiński Janusz 8, 149, 197, 198
 Czech Anna 79, 213
 Czupryna Antoni 48, 98, 209, 217
 Czyż Elżbieta 117, 197
- D**
 Danilewicz Wioletta 8, 197
 Dąbrowski Kazimierz 37, 197, 198
 Demel Maciej 15–17, 18, 37, 198
 Derbis Romuald 149, 198, 200, 208, 209
 Dercz Maciej 88, 198
 Dolińska-Zygmunt Grażyna 39, 116, 119,
 198, 201, 208, 215
 Doliński Gustaw 7, 198
 Dołęga Zofia 121, 198
 Drożdżowicz Lucyna 137, 198
 Drygas Wojciech 86, 198
 Dudek Dominika 121, 217
 Dukat Radosław 55, 205
 Durda Renata 122, 195
 Durkheim Emil 94
 Dworak Alina 155, 198
 Dykciak Władysław 32, 33, 198
 Dziatkowiak Hanna 119, 143, 211
- F**
 Flanczewska-Wolny Maria 149, 200
 Frąckowiak Tadeusz 27, 62, 167, 197,
 200, 207, 211, 212
 Frączkiewicz-Wronka Aldona 46, 48, 49,
 61, 62, 65, 81, 199, 206
- G**
 Gajda Janusz 8, 199
 Gajewska Elżbieta 182, 199
 Gapik Lechosław 122, 208, 215
 Garczarczyk Agnieszka 124, 199
 Gaweł Anna 167, 199
 Gendek Katarzyna 87, 214
 Giddens Anthony 50, 111, 142, 199
 Gindrich Piotr 76, 196
 Giza-Poleszczuk Anna 160, 199
 Glaser Danya 116, 120
 Głodkowska Joanna 76, 197
 Głowacka Barbara 8, 52, 199
 Głowacka Maria Danuta 170, 199
 Gniazdowski Andrzej 168, 199
 Golinowska Stanisława 95, 208
 Goryński Paweł 72, 79, 80, 82, 215
 Górka Iwona 77, 199
 Górnikowska-Zwolak Elżbieta 21, 63,
 197, 207
 Grabowski Kazimierz 122
 Grajcarek Anna 154, 210, 213
 Graniewska Danuta 48, 101, 188, 211,
 212
 Grecka Renata 54, 199
 Grochocińska Rita 8, 117, 199
 Gromkowska-Melosik Agnieszka 85,
 203
 Grossmann Ralph 27, 200
 Gruszczyński Jan 113, 201
 Grzegółowska-Klarkowska Helena 39,
 195
 Grzegorzewska Maria 31
 Grzybowski Andrzej 48, 55, 59, 202, 205
- H**
 Hajduk Agnieszka 86, 206
 Hallowell Edward M. 77, 200
 Hellinckx Walter 129, 200
 Herbert Martin 113, 196
 Heszen Irena 23, 38, 39, 41, 44–46, 52,
 180, 200, 208
 Heszen-Niejodek Irena 38, 106, 117, 144,
 164, 177, 196, 198, 200, 208
 Holzer Jerzy Z. 72, 100, 200
 Hryniewicz Józefina 48, 50, 205
- I**
 Ideus Katherine 76, 197
 Iwanek Anna 121, 204

- Iwaniec Dorota 107, 108, 112, 113, 115,
196, 200, 211, 216
Izdebska Jadwiga 8, 197
Izydorczyk Bernadeta 115, 200
- J**
Jaklewicz Hanna 121, 196
Jankowski Dzierżymir 167, 200
Janowski Kazimierz 149, 150, 201
Jantón Marta 127, 201
Januszkiewicz Katarzyna 149, 206
Jarosiewicz Henryk 190, 201
Jarosz Ewa 112, 113, 117, 157, 159, 201
Jasłowski Janusz 46, 48, 49, 61, 65, 199
Jawłowska Aldona 51, 201
Jawor Mirosława 121, 217
Jethon Zbigniew 48, 55, 202, 205
Jodkowska Maria 101, 163, 204, 206
Jopkiewicz Andrzej 142, 195, 216
Jundziłł Elżbieta 117, 201
Jundziłł Irena H. 112
- K**
Kalus Alicja 185, 201
Kamiński Aleksander 30
Kapica Marian 19, 63, 196, 205, 209,
211–213, 217
Karakiewicz Beata 142, 201
Kargulowa Alicja 181, 201
Karski Jerzy Bohdan 8, 23–25, 27, 28,
33, 36, 39, 55, 56, 62–65, 69, 74, 97, 110,
130, 157, 162, 172–174, 201, 204, 206,
208, 211, 213, 215, 216
Kasznia-Kocot Joanna 55, 113, 201, 206
Kawczyńska-Butrym Zofia 134, 142, 152,
188, 199, 202, 214
Kawula Stanisław 8, 20, 21, 30, 62, 93–
96, 146, 158, 159, 178, 179, 197, 202, 203,
206, 207, 216
Kazanowski Zdzisław 80, 196, 200
Kirschner Henryk 55, 205
Kisiel Bożena 122, 202, 204
Klish William J. 86, 202
Kliś Maria 118
Kluzowa Krystyna 48, 211
Knapik Agnieszka 184, 202
Kocur Józef 59, 120, 202, 214
Kołakowski Artur 76, 77, 202, 215
Kołbik Ilona 138, 202
Kołodziej Jakub 75, 202
Kołołto Hanna 85, 202
Komendera Antoni 27, 202
Kończewska Zofia 123, 202
Kordacki Jacek 112, 203
Kornas-Biela Dorota 123, 206
Korporowicz Violetta 205
Korzeniowska Elżbieta 40, 209
Kosińska Maria 110, 205, 214
Kosmala Agnieszka 161, 203
Koszek Agata 152, 203
Kotarbiński Tadeusz 22, 203
Kotlarska-Michalska Anna 139
Kowalczyk Jerzy 158, 203
Kowalski Stanisław 22, 42, 47, 203
Kozowicz Małgorzata 113, 201
Krawański Andrzej 20, 46, 203
Krawczyński Marian 108, 213
Kromolicka Barbara 18, 207
Kroszel Janusz 48, 203
Krzesińska-Żach Beata 8, 197
Krzyżanowska Barbara 86, 203
Kubacka-Jasiecka Dorota 145, 179, 203,
207, 209, 210
Kucharska Anna 79, 203
Kuchtyń Krystyna 180, 203
Kucia Marek 85, 210, 211
Kulik Agnieszka 86, 206
Kulik Teresa Bernadetta 20, 216, 217
Kulmatycki Lesław 37, 45, 173, 203
Kulpińska Jolanta 135, 212
Kurcz Alicja 30, 208
Kuziak Katarzyna 146, 203
Kwak Anna 8, 95, 110, 111, 144, 148, 158,
203
Kwieciński Zbigniew 25, 133, 203, 204,
207
- Ł**
Łalak Danuta 93, 192, 196, 199, 202, 215
Langer Halina 122, 204
Latek Monika 87, 214
Ledwocha Marian 149, 201, 216
Leksy Karina 86, 115, 204
Lepalczyk Irena 8, 204
Lewicka Agnieszka 149, 200

- Lewicki Czesław 20, 204
 Lewis Gaddis John 42, 214
 Lewowicki Tadeusz 21, 198, 204, 207, 215
 Libiszowska-Żółtkowska Maria 47, 204
 Lisiewicz Jerzy 123, 208
 Lutyński Roman 55, 205
- Łysek Jan 123, 205, 215
- Maciarz Aleksandra 31, 133, 155, 159, 160, 204
 Majchrowska Anita 152, 199
 Majchrzyk Zdzisław 111, 200, 207, 208, 212, 214
 Malinowski Bronisław 111, 204
 Małkiewicz-Borkowska Magdalena 121, 204
 Małkowska Agnieszka 101, 163, 204, 206
 Małkowska-Szcutnik Agnieszka 76, 204
 Marianowski Longin 180, 182, 204
 Marynowicz-Hetka Ewa 8, 21, 26, 42, 67, 95, 159, 168, 179, 201, 204, 207
 Marzec-Holka Krystyna 8, 205
 Matczak Piotr 160, 205
 Matyjas Bożena 8, 31, 112, 179, 201, 205, 210
 Mazur Joanna 71, 75, 101, 103, 208, 216
 Mazurkiewicz Edward A. 16, 18, 19, 198, 205
 Mądry Ewa 108, 213
 Melosik Zbyszko 8, 85, 171, 197, 205
 Merton Robert K. 95
 Mikołajczyk Agata 123, 207
 Mikulski Tadeusz 55, 205
 Milan Magdalena 180, 203
 Milewska Ewa 117, 197, 210
 Miller Alice 8, 205
 Misiuna Małgorzata 27, 53, 200, 205
 Modrzewski Jerzy 8, 99, 149, 167, 200, 205, 207, 211
 Monteith Marina 112, 200
 Mosiek Piotr 27, 63, 197, 212
 Mossakowska Bibiana 112, 205
 Mościskier Andrzej 8, 110, 111, 148, 203
 Mróz-Duda Małgorzata 20, 216
- Namysłowska Irena 111, 121, 179, 204, 205
 Neuhaus Cordula 77, 205
 Niebrój Lesław 110, 189, 205, 214
 Niesiołowska Małgorzata 117, 196, 206
 Niewiadomska Iwona 86, 206
 Norska-Borówka Irena 55, 206
 Noszczyk-Bernasiewicz Monika 18, 207
 Nowak Anna 126, 206
 Nowak Marta 144, 206
 Nowicka Agnieszka 143, 206
- Oblacińska Anna 71, 72, 86, 87, 99, 101, 163, 202, 204, 206, 213, 215, 217
 Ogińska-Bulik Nina 86, 206
 Ogryzko-Wiewiórowska Mirona 132, 206
 Okoń Wincenty 16, 198
 Olejniczak-Merta Anna 101, 159, 206
 Olszewska-Baka Grażyna 8, 198
 Olubiński Andrzej 30, 62, 139, 206
 Osik-Chudowolska Danuta 80, 196, 200
 Osińska Halina 65, 195
 Ossowski Stanisław 50
 Ostoja-Zawadzka Krystyna 147, 178, 206
 Ostrega Wisława 101, 163, 204, 206
 Ostrowska Antonina 24, 28, 50, 51, 98, 141, 142, 168, 206, 207
 Ostrowski Tadeusz Marian 145, 179, 203, 207, 209, 210
 Owczorz-Cydzik Barbara 46, 48, 49, 61, 65, 199
- Pacholski Maksymilian 33, 51, 95, 159, 207
 Pajak Jerzy 185, 207
 Palak Zofia 149, 200, 216
 Palka Stanisław 21, 22, 207
 Panek Tomasz 8, 149, 198
 Parsons Talcott 38, 135, 207
 Pascall Gillian 95, 203
 Passini Barbara 63, 213, 216
 Pasterniak Wojciech 167, 207
 Pawlaczyk Bogusława 52, 199
 Pawlica Beata 112, 207
 Pawlik Agata 79, 203
 Pecyna Maria Bogumiła 154, 207

- Piątkowski Włodzimierz 23, 38, 132, 134,
 206, 209, 215—217
 Piekarska Anna 112
 Piekarski Jacek 21, 207
 Pieter Józef 47
 Pietkiewicz Barbara 123, 207
 Pietrzak Katarzyna 180, 207
 Pilch Tadeusz 63, 93, 133, 192, 196, 199,
 202, 204, 207, 211, 213—216
 Pilecka Barbara 145, 207
 Pilot Magdalena 124, 208
 Piotrowski Józef 123, 208
 Pisula Agnieszka 77, 202
 Piwowarska-Pościk Longina 40, 209
 Polakowska-Kujawa Jolanta 96, 211
 Popiołek Katarzyna 75, 118, 197, 202
 Pospiszyl Irena 113, 117, 208, 209
 Poździech Stefan 48, 98, 208, 209, 217
 Przecławski Anna 21, 67, 95, 159, 207
 Przewoźnik Lucyna 28, 30, 98, 196, 209
 Przybylski Stefan 76, 197
 Puchalski Krzysztof 39, 40, 209
 Pużyńska Eliza 121, 204
 Pytka Lesław 8, 199
- R**
 Rabenda Małgorzata 122, 199
 Raclaw-Markowska Mariola 188, 209
 Radlińska Helena 11—13, 18, 19, 26, 27,
 28, 30, 209
 Radmacher Sally A. 143, 178, 210
 Radziejewicz-Winnicki Andrzej 18, 21, 23,
 27, 63, 94, 100, 136, 197, 207, 209, 212
 Radziejewicz-Winnicki Igor 114, 209
 Ratajczak Zofia 164, 177, 208, 212
 Ratey John J. 77
 Rodek Agnieszka 185, 209
 Rojek Barbara 114, 210
 Rola Jarosław 120, 121, 210
 Roman Ewa 167, 210
 Roter Adam 99, 155, 210
 Rottermund Jerzy 149, 215
 Rozwadowska Anna 79, 203
 Rudnicka-Drożak Ewa 123, 211
 Ruskowska Ewa 121, 204
 Rybakowa Mariola 154, 210
 Rybicki Paweł 169, 210
- Rymsza Marek 146, 210
 Ryś Andrzej 48, 98, 217
- S**
 Sadowski Zygmunt 142, 178, 210
 Sahaj Tomasz 7, 210
 Sawicka Katarzyna 192, 210
 Scala Klaus 27, 200
 Senator Diana 114, 210
 Sęk Helena 23, 31, 38, 39, 41, 44—46, 52,
 149, 179, 180, 210, 216
 Sheridan Charles L. 143, 178, 210
 Siciński Andrzej 51, 142, 168, 201, 210,
 212
 Siewierska Anna 111, 121, 204, 205
 Simmel Georg 85, 210
 Sito Aldona 81, 196
 Skotnicka Magdalena 76, 77, 202, 215
 Skórzyńska Hanna H. 23, 211
 Skwarek Beata 185
 Slany Krystyna 48, 185, 211
 Słaboń Andrzej 33, 51, 95, 159
 Słońska Zofia 13, 24—27, 36, 44, 65, 170,
 171, 173, 208, 211, 213, 216
 Smoczkiewicz Renata 119, 143, 211
 Smolińska-Theiss Barbara 8, 211
 Sneddon Helga 107, 108, 112, 200, 211
 Sobolewska Zofia 122
 Sobusik Danuta 46, 49, 61, 65, 199
 Socha Jerzy 84
 Sokal Urszula 132, 211
 Sokołowska Magdalena 12, 23, 37, 133—
 135, 211—213
 Sowińska Anna 164, 177, 212
 Stanik Jan Maria 111, 200, 207, 208, 212,
 214
 Starzomska Małgorzata 85, 212
 Staszewska-Kwak Anna 113, 201
 Stecko Elżbieta 117, 196
 Stelmaszuk Zofia Waleria 129, 130, 200,
 212, 217
 Steuden Stanisław 149, 201, 216
 Svensson Per Gunnar 46, 212
 Syrek Ewa 11, 19, 20, 23, 27, 28, 149,
 158, 196, 200, 205, 212
 Szacki Jerzy 95, 214
 Szadkowska Agnieszka 86, 212

- Szamotulska Katarzyna 81, 86, 108, 196, 217
- Szarzyńska-Lichtoń Małgorzata 85, 212
- Szczepaniak-Wiecha Izabela 185, 211
- Szczepański Jan 47, 168, 169, 213
- Szlendak Tomasz 93, 213
- Szmagalski Jerzy 107, 196, 200, 211, 216
- Szmigielska Barbara 114, 206, 210
- Sztompka Piotr 22, 33, 57, 69, 85, 95—97, 132, 141, 210, 211, 213
- Sztumski Janusz 81, 208
- Szukielójć-Bieńkuńska Anna 101, 213
- Szymaniak Wiesława 108, 213
- Szymanowska Aleksandra 117, 197, 210
- Szymańczak Jolanta 117, 197
- Szymborski Janusz 72—74, 81, 83, 213, 217
- Śliwerski Bogusław 25, 207
- Śmigielski Janusz 149, 206
- Średniawa Hanna 121, 204
- Tabak Izabela 76, 101, 163, 204, 206, 213
- Taranowicz Iwona 152, 199
- Tatoń Jan 79, 86, 213
- Taylor Nadine 85, 196
- Taylor Wendy 117, 196
- Teusz Grażyna 76, 213
- Theiss Wiesław 8, 63, 213
- Titkow Anna 38, 213
- Tobiasz-Adamczyk Beata 11, 38, 52, 57, 132, 135, 136, 138, 142, 147, 149, 150, 154, 213, 214
- Toporska Anna 183, 214
- Tranda Lech 102, 214
- Trendak Wiesława 120, 214
- Trzcńska Hanna 79, 203
- Turowski Jerzy 26, 214
- Tuszyńska-Bogucka Violetta 110, 214
- Tymolewska Bronisława 87, 214
- Tysza Zbigniew 131, 138—140, 178, 211, 214, 216
- Waligórski Andrzej 111, 204
- Walmsley D. Jim 42, 214
- Waloszek Danuta 8, 214
- Warzywoda-Kruszyńska Wielisława 102, 133, 214
- Wasilewski Bohdan Władysław 24, 36, 208, 211, 213, 215
- Weber Max 50, 142
- Wejner Teresa 70, 214
- Wentlandtowa Hanna 16, 198
- Widera-Wysoczańska Agnieszka 119, 120, 122, 215
- Winclawski Włodzimierz 24, 215
- Winiarski Mikołaj 93
- Wisłocka Ewa 119, 143, 211
- Witkowski Lech 22, 167, 215
- Włodarczyk W. Cezary 48, 59, 60, 98, 209, 215, 217
- Włodek-Chronowska Jadwiga 123, 215
- Wojtyniak Bogdan 72, 79, 80, 82, 215
- Wolańczyk Tomasz 76, 77, 202, 215
- Woynarowska Barbara 19, 22, 25, 27, 28, 50, 63—65, 71—73, 75, 78, 80—82, 98, 99, 101, 103, 105, 106, 171, 173, 181, 189, 196, 198, 200, 202—206, 208, 209, 211—213, 215—217
- Woźniak-Krakowian Agata 112, 207
- Wójcik Wioletta 123, 216
- Wroczyński Ryszard 30
- Wrońska Irena 20, 216, 217
- Wysocka Ewa 157, 201
- Zalewska-Meler Agnieszka 30, 216
- Zarzeczna-Baran Marzena 82, 216
- Zawadzka Bożena 77, 142, 216
- Zawiślak Aleksandra 149, 150, 216
- Ziarko Michał 180, 210
- Ziarkowski Eugeniusz 138, 217
- Zięba Andrzej 121, 140, 217
- Zimbaro Philip G. 56, 59, 217
- Znaniecki Florian 7, 10—12, 168, 217
- Zorraquino Jose Collados 75, 121, 217
- Żechowski Cezary 121, 204
- Żukowska Zofia 30, 217

Ewa Syrek

Health and up-bringing and the quality of life Perspectives and humanistic cognitive orientations

S u m m a r y

Many documents of the World Health Organization underline not only the importance of health for the quality of life of individuals and social groups, but also the propitiousness of the cultural, social and economic development of societies. The interest in importance of social conditions for health was revealed in medics' and social reformers' works as early as in the mid-18th century. The development of social sciences largely influenced the spectrum of research and conceptual interests, meeting the need of getting to know new or changing spheres of human existence and consequences of numerous dangers of health deriving from the social change, civilization progress and globalization processes.

The book made an attempt to analyse several issues concerning the problem of health, up-bringing and quality of life. The first chapter describes the research areas of the pedagogy of health as a sub-discipline of pedagogy, defining the subject of its study in a new way. The second chapter the inter-relations between the environment, culture and health were presented, with a special emphasis put on social inequalities. Next, the third chapter discusses selected issues and dangers of child and teenager health in the context of existential risk. The fourth chapter, showing a family context of deprivation of needs, developmental danger and health, points out the issue of neglecting child health in families. Chapter five includes the analyses connected with the functioning of families with a health problem, and describes the indicators of the qualities of a sick child. The sixth chapter, on the other hand, signals the aspects of the family health promotion in the pedagogical context.

Ewa Syrek

Die Gesundheit, die Erziehung und die Lebensqualität Perspektiven und humanistische Erkenntnisrichtungen

Zusammenfassung

In zahlreichen Urkunden der Weltgesundheitsorganisation (WHO) wird die Bedeutung der Gesundheit nicht nur für die Lebensqualität von einzelnen Personen und ganzen Gesellschaftsgruppen, sondern auch für erfolgreiche kulturelle, gesellschaftliche und ökonomische Entwicklung der Gesellschaften hervorgehoben. Schon die um die Hälfte des 18. Jhs lebenden Mediziner und Reformer haben in ihren Werken die Rolle der sozialen Verhältnisse für den menschlichen Gesundheitszustand beachtet. Die sich rasch entwickelnden Sozialwissenschaften hatten schon zur Folge, dass die Wissenschaftler ihr Forschungsspektrum erweitern mussten. Sie mussten zwar neue Gebiete der menschlichen Existenz und die Folgen der zahlreichen, mit dem zivilisatorischen Fortschritt und der Globalisierung verbundenen Gesundheitsbedrohungen in Rücksicht nehmen.

Im vorliegenden Buch werden wesentliche Probleme der Gesundheit, der Erziehung und der Lebensqualität berührt. Im ersten Kapitel werden die Forschungsgebiete und der Forschungsgegenstand der Gesundheitspädagogik näher bestimmt. Das zweite Kapitel betrifft die Wechselbeziehungen zwischen der Umwelt, der Kultur und der Gesundheit mit besonderer Rücksichtnahme auf soziale Ungleichheiten. Im dritten Kapitel werden ausgewählte Gesundheitsprobleme und -bedrohungen von Kindern und Jugendlichen angesichts des existentiellen Risikos charakterisiert. Im vierten Kapitel wird die familienbedingte Deprivation von Bedürfnissen, Entwicklungsbedrohungen und der Gesundheit geschildert; es wird dabei das Problem der in einer Familie gesundheitlich vernachlässigten Kinder hervorgehoben. Das fünfte Kapitel beinhaltet Informationen über den Zustand der Familie mit Gesundheitsproblemen und über die, die Lebensqualität eines kranken Kindes determinierenden Faktoren. In dem sechsten Kapitel wird die Förderung der Familiengesundheit unter dem pädagogischen Aspekt betrachtet.

Redaktor
Małgorzata Pogłódek

Projektant okładki
Paulina Tomaszewska-Cieply

Redaktor techniczny
Barbara Arenhövel

Korektor
Agnieszka Plutecka

Copyright © 2008 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1782-3

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 150 + 50 egz. Ark. druk. 14,25. Ark. wyd.
17,0. Przekazano do łamania w maju 2008 r. Podpisano do
druku w sierpniu 2008 r. Papier offset. kl. III, 90 g
Cena 26 zł

„TOM-COM” Tomasz Szmigel
ul. Stolarzowicka 96/6, 41-923 Bytom